

Kitap Eleştirisi

Çağla Gül YESEVİ (der.), Türk Dünyası ve Göç Vatandan Yeni Vatanlara, Küre Yayınları, İstanbul, 2021, ISBN:978-605-7646-51-4

Taner KARAKUZU¹
İlker LİMON²

Türkiye’de göç(-men) mevzusunu konu alan çok sayıda kitap raflarda yerini almaktadır. Lakin anılan yapıtların birçoğuna kısa bir göz atıldığında dahi onat ve bilimsel kaidelere riayet edilmeden neşredildikleri gözden kaçmamaktadır. Bu bağlamda yayımlanan eserlerin önemli bir kısmı, yakın dönemde Türkiye’ye göç eden Suriyeli mülteciler yahut on dokuzuncu yüzyıldan bu yana çeşitli dönemlerde farklı vesilelerle Balkanlar’dan hicret eden Türk soylu muhacirler etrafında dönmektedir. Ezcümle anılan yapıtlar istisnalar hariç birbirlerinin tekrarından ibarettir. Yazında Suriyeli göçmenler ile ilgili ağırlıklı olarak siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler ve milletlerarası hukuk disiplinlerinde çalışmalar ön plana çıkmaktadır. Gene Türk soylu göçmenler ile alâkalı siyasi tarih ve göç sosyolojisi alanlarında eserlere rastlanılmaktadır. Bununla birlikte belirtmekte fayda vardır ki iyi hazırlanmış olan neşriyatlar bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar azdır. Bu bağlamda tenkiti gerçekleştirilen eser Türkiye’de çok konuşulan ancak fazla kaleme alınmayan Türk soylu göçmenlerin hikâyesini bilimsel yönüne sadık kalarak okuyucuya aktarmaktadır. Burada kitabı diğerlerinden farklı kılan en önemli unsur bölümlerin yazarlarıdır. Çünkü eserin müellifleri göçü ya bizzat kendileri ya da aile fertleri yaşamış bilim insanlarıdır. Çağla Gül Yesevi, 28 Şubat 2021 tarihinde İstanbul Kültür Üniversitesi Küresel Eğilimler Merkezi’nin katkılarıyla düzenlemiş olduğu “Türk Dünyası ve Göç Çalıştayı” başlıklı etkinlikle birlikte kitabın temellerini atmıştır. Burada önemle vurgulanması gereken husus, Türkiye’de umumiyetle bu tür neşriyatlarda yer alan bölümlerin birbirinden kopuk ve ahenkten uzak olmalarıdır. Ancak tahlilî gerçekleştirilen kitabın bölümlerinin uyumlu ve birbirini tamamlar nitelikte olduğu göze çarpmaktadır.

Eleştirisi gerçekleştirilen kitap beş ana bölüm altında 15 makaleden vücuda gelmiştir. Kitabın okuyucuyla buluşmasına toplam olarak 14 yazar katkı sağlamıştır. Eser, Türk dünyasında gerçekleşen göçler üzerine tarihî malumatlar vermenin yanı sıra, muhacereti yaşayanların hatıralarına da yer vermiştir. Bu bağlamda eserin genel hatlarına değinmek faydalı olacaktır. “Tarihsel Perspektiften Göç” serlevhası eserin ilk bölümüdür (s.13-42). Bu kısımda üç bölüm yer almıştır. “Türk Dünyasının Bir Ucundan Diğerine Göç İzlenimleri” başlıklı ilk makale Nadir Devlet tarafından kaleme alınmıştır. Devlet, kendi göç öyküsünden bir kesitle başlamış ve bu süreçte vuku bulan sorunları kâğıda dökmüştür. Abdulkadir Donuk, “Göç ve Göçebelik Meselesi” başlıklı çalışmasında, öncelikle göç ve göçebelik mefhumlarını yalın bir dille tanımlamıştır. Ardından ise Türklerin göç sebepleri üzerinde durduktan sonra tarihsel süreçte yaşanan Türk göçlerini mütalaa etmiştir. Bu kısımdaki son bölüm “1952 Yılında Batı Türkistan’dan Türkiye’ye Bir Göç Hikâyesi” başlığıyla Salih Aynural’a aittir. Yazar, 1952 yılında Afganistan’dan Türkiye’ye göç eden 72 ailenin göç hikâyesini gözler önüne sermiştir.

¹ Öğr. Gör. Trakya Üniversitesi Uzunköprü Meslek Yüksekokulu, E-mektup: tanerkarakuzu@trakya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2487-8964

² Öğr. Gör. Trakya Üniversitesi Uzunköprü Meslek Yüksekokulu, E-mektup: ilkerlimon@trakya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8668-6733

Kitabın ikinci ana bölümü “Sürgün: Kolektif Bellek, Kimlik, Aidiyet” başlığını taşımıştır (s.43-118). İlk makale “Kırım’dan Türkiye’ye Kırım Tatar Göçleri” serlevhasıyla Hakan Kırımlı’ya aittir. Kırım’dan Türkiye’ye kitlesel göçlerin 1783 yılında Kırım’ın Ruslar tarafından ilhaki ile başladığını ifade eden yazar, süreci genel hatlarıyla değerlendirmiştir. “1944 ve Sonrası Ahıskalılarının Göçü” başlıklı makalenin yazarı Ayna Askeroğlu Arslan’dır. Müellif, Rusça belgeleri de kaynak göstererek Ahıska Türklerinin sürgününü gözler önüne sermiştir. Neriman Ersoy Hacısalihoğlu, “Katliam, Sürgün ve Etnik Temizlik Kışkacında Bulgaristan’dan Türk Göçleri (1878-1989)” serlevhalı makale ile Bulgaristan’dan Türkiye’ye gerçekleşen göçleri mercek altına almıştır. Ali Asker tenkiti gerçekleştirilen kitaba iki makale ile katkı sunmuştur. Asker, “İki Yüzyıl Devam Eden Kıyım, Sürgün ve Baskı: Kafkasya’da Türk Nüfus Alanının Daralması” başlıklı makalesinde, bölgede yaklaşık iki asır süren Rus siyaseti bağlamında, Türklere ve Müslümanlara karşı uygulanan Hristiyanlaştırma ve Ruslaştırma politikalarının etkilerini özgün kaynaklar ışığında çözümlenmiştir.

“Batı Türkistan’dan Göç: Diaspora, Vatan, Milli Mücadele” başlıklı üçüncü ana bölümün ilk alt başlığı Çağla Gül Yesevi tarafından “Göçün Tanımlanması Sorunsalı: Türkistan’dan Göç Olgusunun Değerlendirilmesi” serlevhasıyla meydana getirilmiştir (s.119-210). Yesevi öncelikle göç, diaspora, kimlik, aidiyet ve etnik grup kavramlarını tanımlamıştır. Bu minvalde göç kuramları temelinde Türkistan’dan Türkiye’ye göç çözümlenmiştir. Bu çalışma kapsamında 70 kişiyle tek tek mülakat gerçekleştirilmesi bu bölümü özgün bir yapıya kavuşturmuştur. Ahat Andican, “Tarihsel Bir Göç Kaynağı Olarak Türkistan” başlıklı kapsamlı ve orijinal makalesinde ise Batı Türkistan’dan gerçekleşen göçleri dört dönemde ayrıntılı olarak çözümlenmiştir. Timur Kocaoglu ise “Türkistanlı Göçmenlerin Siyasi Faaliyetleri Tarihine Bir Bakış” serlevhalı çalışmasında, Türkistanlı göçmenlerin siyasi etkinlikleri, çıkardıkları dergi, gazete ve bültenleri tarihin tozlu sayfalarından çıkartarak okuyucu ile buluşturmuştur.

Dördüncü ana bölüm “Doğu Türkistan’dan Göç: Bitmeyen Göç, Baskı ve Güvenlik” başlığıyla tarihe not düşmüştür (s211- 268). Anılan bölüm üç alt başlıktan oluşturulmuştur. Abdulvahap Kara, “Doğu Türkistan’dan Anadolu’ya Kazak Göçü” başlıklı çalışmasında, Doğu Türkistan’da Çinli genel valilerin baskılarına ve kısıtlamalarına maruz bırakılan Kazakların Türkiye’ye göçünün 1935-1952 döneminde gerçekleştiğini vurgulamıştır. Tekin Tuncer, “Tarihsel Süreçte Doğu Türkistan’dan Uygur Göçü” başlıklı makalenin sahibidir. Tuncer, Uygurların ve Kazakların, Doğu Türkistan’dan Türkiye’ye göçlerini teferruatlı bir şekilde masaya yatırmıştır. Ömer Kul ise “5 Temmuz 2009 Urumçi Olayları Sonrası Türkiye’ye Uygur Göçleri” başlıklı makale ile kitaba katkı sunmuştur.

“Ekonomik ve Siyasal Açından Göç Olgusu: Bölgesel Güçlerin Göç Üzerindeki Etkileri” eserin son ana başlığıdır (s.269-311). Burada ilk alt başlık Hilal Görgün tarafından, “Avrupa’da Aşırı Sağ Eylemlerde Göç Olgusunun Kullanılışı: Almanya Örneği” serlevhasıyla kitaptaki yerini almıştır. Ali Asker “Güney Kafkasya ve Orta Asya Ülkelerinden İşgücü Göçleri ve Türk/Müslüman Göçmenlerin Durumu” başlıklı çalışmasında 1990’larda Post-Sovyet coğrafyadan Rusya’ya büyük göç hareketlilikleri yaşadığını vurgulamıştır.

Sonuç olarak eleştirisi yapılan çalışmanın Türk dünyası ve göç ilişkisini anlamak/açıklayabilmek için son derece etkili bir eser olduğu söylenebilir. Yapılan tahlil sonucunda eserin ciddi ve titiz bir çalışma ürünü olduğu anlaşılmıştır. Ulusal yazında emsaline pek rastlanmayan bu kitap, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanına katkı sağlayan değerli bir yapıttır. Ayrıca söz konusu eserin başarılı bir editörlük sürecinden geçmiş olduğu âşikardır. Genel olarak Türkiye’de yayımlanan derlemelerde konu

bütünlüğünü ve ahengi sağlama sorunu yaşanırken bu eser âdeta tek bir yazarın kaleminden çıkmış izlenimi vermiştir.